

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת צו תשפ"ג • שנה ג' - גליון קי"ח • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

לקח טוב
כלל טו

הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו (א, ג).

ריבוי כמות הקטרות במערכה גדולה מכריע איכות מערכה שניה שנעשית בהיכל

הר"ן בפרק בתרא דיומא (ד: מדפי הר"ף ד"ה גרסינן) כתב, דמוטב לשחוט עבור מסוכן בשבת מלהאכילו נבילה, אף על גב דשחיטה איסור סקילה ונבילה איסור לאו, משום דבאכילות נבילה יעבור על כל ניות וכיות, מה שאין כן השחיטה שהיא רק עבירה אחת, ועל כן ריבוי הכמות דלאוין מכריע את החומר האיכותי דסקילה, עד כאן תוכן דבריו ז"ל, והם נודעים.

ועיניו בש"ס יומא (ג), מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת - מנא לן, דהנאי היא העולה על מוקדה' וגו' - זו מערכה גדולה, 'ואש המזבח תוקד בו' - זו מערכה שניה של קטורת. ואיפוך אנא. מסתברא מערכה גדולה עדיפא, שכן כפרתה מרובה (שעליה מקטרים כל הקטרות חוץ מקטורת שבהיכל). אדרבה מערכה שניה עדיפא, שכן מכניסין זמנה לפנים (ממנה חותין גחלים להכניס להיכל להקטיר עליהם קטורת). אפילו הכי, כפרתה מרובה עדיפא, עכ"ל הגמרא.

ומבואר גם, דריבוי הכמות דהקטרות שעל מערכה הגדולה, מכריע מעלה איכותית דהקטרת הקטורת שעל מערכה שניה - שהיא מעולה באיכותה יותר מפאת היותה נעשית במקום המוקדש יותר דהיינו בהיכל, ודו"ק.

אוצרות יוסף
דדוש ד

ועדן עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים (ה, ז).

פסח קרב אחר התמיד

שלא יפסיק בין שחיטת הפסח לאכילתו

הנה אכילת הפסח הוא רק בלילה (שמות יב, ח), והאכילה נמשכת אחרי השחיטה שביום, עיין ראש השנה (כ), אמר מר צריך שיהא לילה ויום מן החודש, מנלן, רבי יוחנן אמר, 'מערב עד ערב (תשבתו שבתכם' (להלן כג, לב)), ריש לקיש אמר, 'עד יום האחד ועשרים לחודש בערב' (שמות יב, יח). מאי ביניהו, אביי אמר משמעו דורשין איכא ביניהו. רבא אמר חצות לילה איכא ביניהו. וברשי: 'חצות לילה כו', מאן דיליף מיום הכיפורים - הולך אחר תחלת הלילה כו', ולמאן דיליף

ממצות - אין היום הולך אחר תחלת הלילה, שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות כו', וחצות לילה הראשון חלוק מהם ונמשך עם הפסח הנשחט בארבעה עשר, שהמצה נאכלת עמו חובה כו'.

ומבואר דאכילת הפסח לרבא נמשכת אחרי השחיטה שביום י"ד, ככל אכילת קדשים ליום ולילה, דאכילת הלילה נמשכת אחרי ההקרבה דיום הערב - דבקדשים הלילה הולכת אחרי היום - עיין רש"י חולין (פג. ד"ה בקדשים), ועל כן בהכרח שבשנים זמן שחיטת הפסח יתחיל מיד זמן האכילה ולא יהיה הפסק בנתיים, דאם לא כן לא שייך שיהיה נמשך אחריו - אחרי שכבר היה הפסק, ועל כן כיון דהאכילה מתחלת רק בלילה, ההכרח שתהיה השחיטה כשירה עד הלילה.

ולסברא הנ"ל, מובן טעמא דקרא דתמיד קודם לפסח (עיין פסחים נט. ורש"י ד"ה יאחר) - מה שאינו בכל הקרבנות דהתמיד קרב באחרונה ו'עליה' השלם (עיין שם נח:). אך להנ"ל ניחא, דשיהיה מחצות עד הלילה זמן פסח וגם תמיד אי אפשר, כמבואר לפותאל על זה בירושלמי פסחים פרק תמיד נשחט (פ"ה ה"א), ויקרבו שניהן כאחת, אמר רבי ייסה כבש 'שני' (במדבר כה, ד), אין פסח 'שני', עיין שם בקרבן עדה (ד"ה ומשני אר"י), וההכרח שיהא לכל אחד זמן בפני עצמו, ועל כן ניתן הזמן לתמיד קודם לפסח, דלהיפוך אי אפשר, דאם כן בזמן תמיד - דאינו עוד זמן פסח - הא יהיה זמן ההוא הפסק בין השחיטת פסח לאכילתו, וזה אי אפשר, דאכילת פסח צריך שיהיה נמשך אחר השחיטה. והתייב בפסח דאין האכילה ביום (עיין פסחים מא:), מה שאין כן בכל הקדשים האכילה גם ביום, ושפיר יש לאכילה חיבור עם השחיטה, אף שבזמן התמיד פסק זמן השחיטה, דהא יש האכילה כבר, ועל כן שפיר התמיד קרב באחרונה, ודו"ק היטיב.

אתון דאורייתא

כלל א

זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ד' (י, ט).

הוכחה שמליקה אינה שחיטה

מה שנסתפקת אי אמרינן מליקתו היא שחיטתו, או חשיבא מליקה נבילה ומותרת מגזירת הכתוב, והארכתי בזה. עיין עוד זבחים (צב). במשנה, ואם חטאת שנית על הבגד טעון כיבוס, אחד האכלות ואחד הפנימיות, שנאמר 'ותרת החטאת' - תורה אחת לכל החטאות. ובגמרא, אי

הכי אפילו חטאת העוף נמי. אמר ריש לקיש משום בר קפרא, אמר קרא 'תִּשְׁחֹט' - בנשחטות הכתוב מדבר. ומוכח מזה דמליקה אינה שחיטה.

אוצרות יוסף

מאמר לבנה

ואם האכל ואכל וגו' ביום השלישי וגו' המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה (ו, ט).

מחשבה פוסלת רק בקדשים מצד שקרויה 'הכמה'

הנה ה'הכמה' - נודע בחכמת האמת (עיין תיקון' תיקון ט מא:; שם תיקון סט קטו); שנקראת מחשבה. ודבר זה מתאים עם עניין הקדשים, שאמרו בש"ס שבת (לא). ד'הכמה' (ישעיה לג, ו) - זה סדר קדשים, שכן תמצא כי בשום דבר מדברי התורה אין מחשבה פוסלת בהם, כמו בקדשים שיש בהם דיני פסולי מחשבות חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושלא לשמה וכנודע (עיין זבחים ב:; שם כ:). ועיין רש"י זבחים (מז. ד"ה בפנים הוא) דכתב משום דעיקר מחשבות בקרבנות כתיבא, עכ"ל.

בית האיצר

כלל ט

דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו (י, ט).

ראיה שקל וחומר הוא ענין סברא

מדדנין ק"ו בבני נח

הנה יש ראיה דקל וחומר הוא רק ענין סברא, דהא גם בבני נח דנין דין קל וחומר, עיין ספרא בפרשתינו (פרשה י ברייתא א), בני ישראל מוזהרין על החלב ואין העכו"ם מוזהרין על החלב, שיכול והלא דין הוא, ומה אבר מן החי שאין חייבין עליו כרת - איסורו נוהג בנן כן כישראל, חלב שחייבין עליו כרת אינו דין כו', תלמוד לומר 'בני ישראל', בני ישראל מוזהרין על החלב ואין העכו"ם כו', עכ"ל.

ומבואר, דלולי מיעוטא הייתי אומר דעכו"ם מוזהר על החלב מקל וחומר. ואמאי, הא כל התורה לישראל ניתנה ולא לעכו"ם (סנהדרין נט), ואם כן הרי לא נאמרו י"ג מדות הדרש - דקל וחומר הוא מכללם - ולעכו"ם. ועל כרחק דקל וחומר הוא ענין סברא, ושפיר נוהג גם בבני נח - ואף על פי שלא נאמרו להם מדות הדרש, כיון שהוא דבר שהסברא מחייבת. ויש לדבר עדיין בזה, ואין כאן מקומו.

'חכמה', הרי כי קדושת הקדשים עניינה במחשבה, ועל כן המחשבה פועלת בהם גם לפסול ולפגול. וראה עוד בית האוצר מערכת ב כלל יא הב' ד"ה והך.

ה) רבינו בבית האוצר מערכת א כלל נג אות ט, ביאר את דברי הגמרא בשבת (פז). 'שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא עמו וכו', פירש מן האשה - מאי דריש, שא קל וחומר בעצמו... ובתוספות (ד"ה ומה) ז"ל: ואם תאמר, מאי קאמר דפירש מדעתו, דאורייתא הוא, דקל וחומר ניתן לדרש, עכ"ל. והנה בגוף הקושיא הזאת דמדוע מיקרי 'מדעתו', יש לומר דקל וחומר הרי הוא רק ענין סברא שאדם דן מעצמו (פסחים סו) ועל כן מיקרי שפיר מדעתו. וראה עוד בשו"ת בן פורת ח"א סימן ג אות א ד"ה ויעין.

א) רבינו בלקח טוב כלל טו פיסקא א, כתב על דברי הר"ן: "הנני להעיר בסברא זאת מפאיוהו מקום בעזרת השם יתברך", והאריך בזה. כאן הובא השי"ת לפרשתינו, אחת מהראיות שהביא רבינו.

ב) שכתב: "כתיב 'כבש שני תעשה בין הערבים', משמע כבש אחד ולא פסח שני דישנו הרבה כבשים".

ג) רבינו באתון דאורייתא כלל א פיסקא ל, כתב: "... נראה לענ"ד, דכשנתנה תורה מצוות שחיטה - חילקה אותה, דבחולין תהיה מן האכילה (עיין חולין כז) ובסכין (שם יז), ובעוף קדשים בפנים תהיה השחיטה בידי זמן העורף (עיין זבחים סה), ובמדבר תהיה השחיטה בחזירה, ובעגלה בעריפה, ובעשיר על ידי חזיה לעוק. ולפי זה נראה, דכמו דבשוחט חולין מן העורף אינו שחיטה כלל (עיין חולין טז), כמו כן בשחט עוף

בדיקת חמץ

האם חיוב מדאורייתא הואיל והחמץ מצוי

~ מתוך: בית האוצר מערכת ב כלל יב ~

לנסכים, אלא דבאינו בדוק אם הוא קוסס, אז לא יביא כיון דאפשר לברר ולבדוק, ואם הביא כשר, דבדיעבד לא חיישינן לשמא היה קוסס. ואם כן אם היה הך דלא יביא מעיקר הדין מן התורה, דכיון דקוסס פסול - צריך מן התורה לבדוק אחריו כיון דאפשר לברר, אם כן גם לענין קידוש הא ראו שיצטרך בדיקה. ועל כרחק דגם חיוב הבדיקה אינו מעיקר הדין, ומהאי טעמא בנסכים רק חומרא דרבנן, ועל כן לגבי קידוש דקיל טפי - לא מחמירין כלל, ודו"ק היטיב.

ואם כן יש לדון גם מזה לכאורה, דגם חיוב בדיקת חמץ רק דרבנן, דגם בהך דיין של מרתף הא הוא פסול המצוי עשר למאה, ואפילו הכי לא בעי בדיקה רק מדרבנן. [ואולם מהא דאם הביא כשר, נראה דאין ראייה דחיוב הבדיקה רק דרבנן, דאפילו יהיה חיוב הבדיקה לפני ההבאה מהתורה, מכל מקום בעבר והביא שפיר כשר, דבכל התורה אזלינן בתר רובא ואפילו במיעוט המצוי, ויש לנו לומר דהוא מן הרוב דאינם קוססות, ואין לחוש לשמא היה קוסס וכנ"ל, ובאתי רק להעיר].

הוכחה מבדיקת סכין השחיטה מפגימה

ועיין עוד חולין (יז:), מניין לבדיקת סכין מן התורה, שנאמר (שמואל א יד, לד) 'ושחטתם בזה ואכלתם', פשיטא, כיון דכי נקיב - טריפה, בעיא בדיקה כו'. ומבואר דחיוב הבדיקה מן התורה, ואם כן נראה לכאורה דהוא הדין לבדיקת חמץ, דחמץ גם כן מצוי כפגימת סכין.

הוכחה מבדיקת השערות מחציצה

ועיין עוד בבא קמא (פב:), עשרה תקנות תיקן עזרא כו', ושתהא אשה חופפת וטובלת. דאורייתא היא, דתניא, 'ורחץ את בשרו במים' (ויקרא יד, ט) - שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, 'את בשרו' - את הטפל לבשרו, ומאי ניהו, שערו. אמרי, דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר, אי נמי, מאוס מידי משום חציצה¹, ואתא איהו תיקן חפיפה.

ומבואר גם כן, דאף בדמקרא הוזכר רק פסול גוף החציצה, מכל מקום יש גם כן חיוב עיוני מן התורה, דכיון דשכיח שיהיה מיקטר או מאוס מידי, והוא חוצץ מן התורה, ולכן צריך ממילא לבדוק אחריו גם כן מן התורה. ואם כן הכי נמי בחמץ דהוא מצוי, הוי גם כן חיוב הבדיקה אחריו מן התורה, ובאתי רק להעיר².

(מט: וברש"י שם (ד"ה לעולם), דמשמע גם כן דגם מוספין טעונין ביקור, אלא דביקור ארבעה ימים קודם שחיטה דייקא - זה צריך רק בתמיד³. ועיין כתובות (קו:) דהוזכר מבקרי מומין שבירושלים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, וכן הוא בירושלמי שקלים (פ"ד ה"ב), מבקרי מומי קדשים נוטלין כו'. ואולם לא הוזכר גם שם חיוב ביקור, דודאי הוצרכו להיות מבקרים חכמים בקיאיין במומין, שאם יראו בקרבן דבר שיש להסתפק בו היותו מום, יבקרנהו, אבל לא הוזכר שיהיה חיוב לבקר, וכל שכן שיהיה חיוב דאורייתא.]

הוכחה מבדיקת יין של מרתף לנסכים

ועיין עוד בבא בתרא (יז:), דיין של מרתף לא יביא (לנסכים), ואם הביא - כשר. וברשב"ם: של מרתף, כלומר, סתם יין של מרתף שלא נבדק, ומשום דאיכא חביות קוססות - כדתנן במתניתין (שם צג:) (דהמוכר מרתף של יין לחבירו, מקבל עליו הלוקח עשר קוססות למאה, וברשב"ם שם: קוססות - יין רע, כלומר עשר חביות של יין רע, דסתם מאה חביות אורחיהו בעשר קוססות, ומחיל איניש) - קאמרינן דלא יביא. ומיהו אם הביא כשר, ואף על גב דאמרינן בסמוך דיין קוסס פסול לנסכים, הני מילי בוודאי, אבל הכא מי יימר דהוא קוסס, עכ"ל. ומבואר, דלכתחלה צריך בדיקה אם אינו קוסס, ואם אינו בדוק - לא יביא.

ואין מבואר גם בזה אם חיוב הבדיקה הזה מן התורה או מדרבנן. וקצת נראה דהוא רק דרבנן, דאילו היה מן התורה, מדוע אמרינן שם דלקידוש כשר אפילו לכתחלה יין של מרתף, ואמאי, נהי דבקיודש נחתין דרגא ואמרינן דכל שלנסכים אם הביא כשר - לקידוש אפילו לכתחלה נמי, עיין שם היטב בכולה סוגיא⁴, מכל מקום הני מילי כשעצם הפסול הוא פסול שאינו מעכב בנסכים, דכיון דהוא פסול קליש שאינו מעכב - לכן לגבי קידוש נחתין דרגא ואמרינן דאינו פוסל כלל אפילו לכתחלה. ומה שאין כן יין קוסס, דאם הוא באמת קוסס - הרי פסול גם בדעיבד

בדיקת חמץ - אם הוא חיוב דאורייתא כשלא ביטל הואיל וחמץ מצוי, הוא ספק עתיק⁵. ועיין מקור חיים (סימן תלא ביאורים, הקדמה אות א)⁶.

הוכחה מבדיקת מקום שריפת הפרה מטומאה

ועיין זבחים (ק"ב), במושנה, פרת חטאת ששרפה חוץ מוגתה כו' - פטור⁷, שנאמר (ויקרא יז, ד) 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', כל שאין ראוי לבא אל פתח אהל מועד - אין חייבין עליו. ובגמרא שם (ק"ג), מאי חוץ מוגתה, אמר ריש לקיש, חוץ ממקום הבדוק לה (מקבר התהום). ובתוספות: חוץ ממקום הבדוק לה, קסבר דבעי בדיקה, משום דירד מבול לארץ ישראל (עיין בגמרא שם)⁸. תימא, וכי מדאורייתא בעי בדיקה כו' - ועיין שם הגהות הצאן קדשים בתוספות, דצריך לומר 'תימא וכי מדאורייתא בעי בדיקה - דאיצטריך קרא לפטורה'. ויש לומר, כיון דמדאורייתא אסור לשורפה במקום טומאה, דבעינן שחיטה ושריפה במקום טהור כשריפת פרים (ראה ויקרא ד, יב; כא), דאיתקוש אהודי, כמדשמע לעיל בסוף טבול יום (קה:), עכ"ל.

ואם כן לפי זה, חיוב הבדיקה שם מן התורה, דכיון דאסור לשרוף במקום טומאה - צריך גם כן לבדוק אחר הטומאה. ואם כן, יש לדון משם גם לבדיקת חמץ דהוא חיוב מן התורה. ואף דיש לומר דשם הטומאה מצויה מפני מתי מבול, הרי גם חמץ מצוי בבית, ושפיר חיוב הבדיקה גם כן מן התורה.

הוכחה ממומין דשכיח ולא מצוי בהם בדיקה

ואולם במנחות (קא), מבואר, דשכיח מומין דפסלי בקרבנות, כיון דאפילו דוקין שבעין פסלי, וכן הוא בבכורות (גג) ובעבודה זרה (ה:), ואף על פי כן לא מצוינו חיוב בדיקה אחרי מומין בקרבנות מן התורה רק בפסח ותמיד - עיין פסחים (גז:).

[וצריך עיון בזה ברש"י עירובין (קג, ד"ה אלא אמר) דכתב, שהתמידין וקרבנות ציבור במקדש הם מבקרין אותן כו'. וצריך עיון מה שכתב 'וקרבנות ציבור', דלא הוזכר ביקור בקרבנות ציבור רק בתמיד. ועיין מנחות

ויש לומר, כמו חמץ בפסח - איסור פגימה. ועוד, סימן שלא לשחוט בסכין פגומה, שנאמר (שמות לד, כה) 'לא תשחט על חמץ דם זבחי', וחמץ בגימטריא פגימה. והוסף על כך רבינו: "ונודע שכל דברי הראשונים כגדולי אש, ועל כן יש לדון מדבריו, דחמץ יש לו דמיון בפנימיות לשחיטה בסכין פגימה, ועל כן מצוינו חיוב בדיקה בשני דברים אלו, ובסכין פגימה הרי יש אסמכתא בקרא (שמואל א יד, לד) 'ד'ושחטתם בזה ואכלתם', כמבואר בחולין יז, ועל כן למדו משם גם לחמץ".

ח כלומר, יש לעיין שמא יהיה בשיעור קשר או שימצא בו לכלוך.

ט מעניין לציין, כי גם בצפנת פנח הלכות חמץ ומצה פ"ב ה"ג, אחרי שהביא דברי הר"ן, שאם לא ביטל אוי הוי הבדיקה מן התורה, העיר והוכיח גם כן מהך דבבא קמא פב. גבי טבילה, ומחולין יז: דבדיקת סכין, ומובחים ק"ג. גבי פרה אדומה, וע"ש. ועיין גריה שלמה כרך יא מילואים סימן מ אות ג ד"ה עוד; ד"ה ויש.

רמג ד"ה אף שמירה, שדן מה המקור לחיוב ביקור בקרבנות ציבור.

ו ראה רשב"ם שם צז. ד"ה ואם: "כיון דלנסכים כשר בדעיבד, לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמיר קידוש כניסוך".

ז וראה הוספת רבינו באוצרות יוסף כתיקן - נדפס בספר זכר שלמה - אות ו: "בענין חיוב בירור ובדיקה בחזקה ורוב, וכן בדבר המצוי, הארתי. עיין מה שכתבתי בבית האוצר אות בית ערך בדיקת חמץ (כלל יב), ומה שהבאתי שם מש"ס חולין פרק קמא (יז:), פשיטא דכיון כי ניקב טריפה בעיא בדיקה, עיין טורי זהב יורה דעה (סימן מה ס"ק יב) דכתב גם כן כזה בכל שיש ריעותא דצריך בדיקה, והביא גם כן גמרא חולין ה"ל. ועיין עוד ש"ך שם (סימן סא ס"ק ב) דכתב גם כן כזה, עיין שם, ויש עוד הרבה כמוהו בהלכות טריפות".

ועוד אודות השייכות בין בדיקת סכין לבדיקת חמץ, כתב רבינו בגליוני הש"ס פסחים ב. ד"ה כתבו, לדון מדברי המהר"י ווייל, שכתב: "חמץ בגימטריא פגימה". ואם תאמר מאי נפקא מינה,

א עיין ר"ן פסחים ב. מדפי הרי"ף ד"ה אלא: "אם לא בטלו לבבו כלל, צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להימצא שם", וכן כתב בפשיטות במגן אברהם או"ח סימן תלא ס"ק ז, וכן האריך בפרי חדש שם ס"ק א. אמנם עיין פני יהושע פסחים ב. ד"ה ומיהו; ד"ה מיהו הר"ן, וראה מה שכתב עליו בשו"ת דברי חיים או"ח סימן ח.

ב ז"ל בקצרה: "רבו הדעות - שהרבה פוסקים סבירא להו דבדיקה בלא ביטול דאורייתא. וטעמם נראה, דסבירא להו כיון דדבר המצוי הוא להיות חמץ בבית, וסוברים גם כן דכשיש חמץ בבית אף שלא ידע בו, דמי לאוכל חלב בשוגג, דלא יראה' (שמות יז, ז) משמע - שלא יהיה במקום הראוי לראות, וכיון דאם יש חמץ עבדי איסורא. בעי בדיקה כדי שלא יעשה איסור בשוגג".

ג שאין בו משום שחוטי חוץ.

ד כלומר, ויש לחשוש בכל מקום שמא טמא הוא ממתי מבול.

ה ראה עמק הנצי"ב בספרי פרשת פינחס פיסקא יא עמוד

כבוד התורה במצות מים שלנו

מנהגם של צדיקים להדר ולקיים בגופם שאיבת מים שלנו | ג' רב זפרנס ונגיד בישראל לא יקפיד על כבודו" | דעת הרא"ש במצות השבת אבידה ש'זקן ואינו לפי כבודו' אסור לו להחמיר בזה וקושיות נוספות מן הש"ס | תירוץ ה'חות יאיר' שבמצוות שבין אדם למקום זהו שבח ולא ביזוי

מצוה, הא הוי ליה בזיון, כמו שנאמר (יהושע ט, כז) 'לחוטבי עצים ושואבי מים'...".

הוסיף עליו רבינו, שלא רק מדברי הרא"ש קשה על מנהג זה, אלא מגמרא מפורשת במסכת קידושין (ע): "כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה". ועוד קשה מגמרא במסכת שבת (קכז): "וליתעמיק, רבי בדנפשיה עימר", ופירש רש"י (ד"ה רבי): "בתמיהה, וכי אורחיה דנשיא בהכי". ושוב במסכת בבא מציעא (קח), דרבנן לאו בני מיפק באוכלוזא נינהו (גנאי הוא להם לצאת לכרות בורות למים לשתות, רש"י).

וגם בתלמוד ירושלמי סנהדרין (פ"ב ה"ו) איתא, דאם אין להאדם מי שישימשנו ויעשה מלאכתו עבורו, אזי אסור לו לקבל התמנות הפרנסות והדיינות: "מי נפק, כמה רבי חנינה בר סוסי מפצע קיסין (בקע עצים, קרבן העדה)... אי לא הוה לך מאן דמשמשיך לא מקבלה עלך מתמנייא".

ומתוך ה'חות יאיר' שם, ש"דברי הרא"ש אינם רק בדבר מצוה שהוא בין אדם לחבירו, דפטרה תורה לזקן ותלמיד חכם ואינו לפי כבודו... ואם ירצה להחמיר נעשה כמבזה תורתו... מה שאין כן במצות שבין ישראל למקום ברזך הוא, כל שכן מצוה שהזמן גורם, הן על כל ישראל הן המפורסם לפי שעה ליחיד בציבור אין בו משום ביזוי כבוד זקנה ותורה. וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה', אף שאינה מצות עשה ממש רק גמילות חסדים שילפינן מ'זהלכת בדרכיו' (דברים כח, ט) הרי זה משובח ותבא עליו ברכה".

השאיבה, וגם לרבות בהובלת המים לבית האפיה הידרו והקפידו להובילם בעצמם ברחובה של עיר, ולא חסו על כבודם וחולשתם.

בספר 'קב הישר' (פרק פט) הביא ענין זה, וזו לשונו: "ובהגיע העת לילך אל המים לשאוב מים של מצה או מים של מצוה², אף שהוא רב ופרנס ונגיד בישראל לא יקפיד על כבודו מלמנוע לילך בעצמו לשאוב מי מצוה, ומכל שכן מים של מצוה. וכל אחד מישראל יזדרז בשמחה של מצוה, שיזכהו הקב"ה בחיים לשאיבת מים של מצוה ומצוה לשנה הבאה, ולשאוב מים בששון ממעיני הישועה, כשנזכה לראות בעינינו מים חיים מבארה של מרים הנביאה..."

"ואם הוא איש זקן או שיש לו איזה חולי ואינו יכול לילך בעצמו לשאוב מים, אזי ימתין וישמור על פתח ביתו, כשרואה שנושאין מים של מי מצות ירוץ לקראתם ויקחם וישאם לביתו. וכן נהגו הרבה גאונים כשהיו רואים שמביאים לביתם מים של מצוה, היו רצים לקראת המים הקדושים, והיו נושאים על כתפיהם, והכניסו לביתם..."³.

בענין זה הביא רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל ז"ע ב'גליוני הש"ס' (קידושין ע, ד"ה כיון) את קושית שו"ת 'חות יאיר' (סימן רה ד"ה האמנם), שהרי פסק הרא"ש (בבא מציעא פ"ב סימן כא), שזקן ואינו לפי כבודו שפטור מהשבת אבידה, אסור לו להחמיר ולהשיבה, שזהו זלזול בכבוד התורה, ואם כן קשה "על שאיבת מים דרך רשות הרבים לרבנים ותלמידי חכמים למצות

הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע בעל רב ייבי, חזר פעם משאיבת מים שלנו' בפניא דמעלי יומא של י"ג ניסן, ונסע בעגלה הרתומה לסוסים, כאשר כדי המים מונחים על ידו ונשמרים בשמירה מעליא.

בדרכו, רואה הוא מבעד לעגלה, את רב העיר אוסטרהא והגליל, הרה"ק רבי מאיר מרגליות זי"ע בעל 'מאיר נתיבים', אף הוא חוזר משאיבת מים שלנו, אך הוא הולך ברגל וסוחר לבדו את כד המים. היו אלו ימים של הפשרת השלגים, כאשר כל הרחובות מלאים טיט ורפש והדרכים שבורות ומקולקלות.

מיד חרד הרב ייבי לכבודו של מרא דאתרא וקרא לקראתו: "לאנד רב (=רב הגליל), מדוע אתם הולכים ברגליכם בטיט וברפש בדרך קשה כזו?", והזמינו לעלות על עגלתו ולנסוע יחד עמו.

ענה לו בעל 'מאיר נתיבים': "מצוה גדולה כזו, אשר אנו זוכים לקיימה רק פעם אחת בשנה, הביבה עלי בשעתה ולא אוכל למסור אותה לסוסים..."

שמע הרב ייבי את דברי הרב ומיד קפץ מן העגלה וילכו שניהם יחדיו בשמחה ובדיצה, לקיים בגופם את המצוה הרבה של הובלת המים לבית האפיה⁴.

ידוע ומפורסם הוא גודל התאמצותם של צדיקי הדורות לקראת מצוה רבה זו של שאיבת מים שלנו, עד שהיו טורחים ומתייגעים לקיימה בגופם, בכבודם ובעצמם, אף אם נרטבו והתלכלכו בעת

(א) ספר 'שבחי רב ייבי' (מהדורת תשכ"ו, עמוד לח).
ומציינן שם לספר 'כל הכתוב לחיים' (עמוד מב), על הנהגתו של הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו זי"ע בעת שאיבת מים שלנו בשנתו האחרונה, שבועות אחדים לפני הסתלקותו, כפי שמעיד בספר 'ליקוטי מהרי"ח' (ח"ג דף ה): "ובעיני ראיתי בעת שזכיתי להיות על חג הפסח אצל מרן רבינו הקדוש שר התורה מו"ה חיים הלברשטאם מצאנו זצלה"ה קודם פטירתו, והיה אז חולה מסוכן וכבר נתיאשו אותו הרופאים הגדולים ל"ע, בכל זאת נסע אל הנהר אשר הוא מחוץ לעיר ושאב בעצמו המים למצות מצוה, זי"ע ועכ"ל".

עם העגלה סמוך לשפת הנהר, קפץ מתוך העגלה ושאב מים בשמחה נפלאה, ואחר כך נאלצו להרימו ולהוציאו מתוך הנהר, עקב חולשתו (הגדה של פסח 'ברך משה' עמוד שמה, ששמע מפי זקנו הנ"ל).

(ב) ראה בספר 'אמרי יהודה' - ברעזאן (פרשת בשלח על הפסוק ויאמר ד' אל משה): "שמעתי מחותני הה"צ מו"ה יואל זצ"ל (משאין, חתן הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע) שאמר בשם זקנו המגיד הקדוש מזלאטשוב זצ"ל, מפני מה אנו קוראין המים שלנו 'מי מצוה'. ואמר, הדנה כתיב 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', וקשה למה במצולות ים, למה לא יעבירם לגמרי מהעולם. אך אם האדם עושה תשובה מיראה אז נעשין שגגות, וכשעושה תשובה מאהבה זדונות נעשין זכויות, ואז צריכין להענות כי המה זכויות. לכן אין הקב"ה מעבירן מהעולם, רק מטמין אותם במצולות ים, שכאשר יעשה תשובה מאהבה אז יקחם והיו זכויות... והנה בראש השנה אנו עושין תשובה מיראה מאימת הדין ונעשין שגגות, ומה לנו בשגגות, לכן אנו הולכין תשליך ואז משליך הקב"ה במצולות ים כל חטאתם במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו, כי שגגות המה, אבל אינו מעבירן לגמרי מעולם כנ"ל. אחר כך פורים נאמר 'קימו וקבלו', ודרשו חז"ל שזה תשובה מאהבה, ונעשין זכויות, ואז אנו הולכין אחר כך למים ליקח משם העונות שהמה עתה מצות, לכן קורין למים אלו מי מצוה".

הגאון רבי שמואל מאיר האלענדער זצ"ל בעל 'מהרש"ם הכהן' כותב, ששמע עוד מפי בעל הליקוטי מהרי"ח, כי בני ביתו של הרה"ק מצאנו זי"ע רצו למנוע בעדו שלא יסע לשאוב מים שלנו, אך הוא לא שת לבו לדבריהם ונסע אל הנהר, אך לא היה ביכולתו לרדת ולעמוד על שפת המים, להיכנס ולשאוב משם את המים, על כן קפץ לתוך המים עם מנעליו ומלבושיו וכך שאב מים בששון, והוצרכו להוציאו מן הנהר עם הכלי, כי מחמת רוב חולשתו לא היה ביכולתו לצאת בעצמו (מובא בקובץ 'בחצרות החיים' גליון כט, עמוד צ).

ודומה לכך מסופר גם בשם הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל הי"ד, שהתלווה אל אביו הרה"ק מצאנו זי"ע באותה שנה, והיה אז בשארית כוחותיו, וכאשר הגיע

טומאה מציאותה רק בגלוי - לא בהעלם

עניין 'טומאה' יש לה חלות רק על דברים שבפועל ובנגלה - לא על דברים הכחניים והנסתרים. שהרי בית הסתרים אינו מקבל טומאה (עין חולין עב), ומצינו חילוק בטומאה בין טומאת התהום לטומאה גלויה, דטומאת התהום קילא טפי והותרה לנזיר ולעושה פסח (עין פסחים פ:).

וכזה נמצא גם כן עוד לענין טומאת נגעים, דבעינן שתהיה שם ידיעה וודאית ומבוררת, עין בפירוש הרא"ש נגעים (פ"ה מ"ד), דאם יש באדם אחד שני נגעים, האחת טהורה והשניה טמאה, והכהן אינו יודע איזו הטהורה ואיזו הטמאה, אינו מטמאו, לפי שצריך שידע בבירור הנגע הטמא איזהו. ואפי' אם יש בו רק נגע אחד ויש בה פשוין וודאי, אלא שאין הכהן יודע אם הפשוין הוא ממשווע ראשון או משווע שני, אזי גם כן אין מחליטו, שצריך שידע בבירור את הנגע הטמא, ומאיזו שבוע הוא הפסיון, עין שם.

וזה טובב הולך גם כן על יסוד וקוטב הנ"ל, דטומאה עניינה רק בגלוי, וטומאת נגעים נראה מדין הנ"ל שמיציאותה רק בגלוי עצום, ועל כן צריך שיהיה שם ידיעה ברורה, ואם לאו - אין שם מציאות הטומאה הזאת.

ונראה שזה גם כן מה שאמרו בנגעים (פ"ב מ"ג), והובא בחולין (י: וסנהדרין (צב), דבית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו. והטעם כנ"ל, מפאת דטומאת נגעים מציאותה רק בגלוי, ועל כן יש שם טומאה רק כאשר הנגע גלויה ונראית בעליל מבלתי שייצרך לעשות איזה פעולה לשיהיה נראה, ומה שאין כן בבית אפל שאין נגעו נראה - אין זה גילוי, ועל כן אין שם מציאות הטומאה כלל, ועל כן אין פותחין בו חלונות לגרום טומאה על ידי הפתיחה.

ועיין עוד נזיר (ג), בעי רמי בר חמא, ניטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת, מהו, בתר ידיעה אזלינא - וידיעה אחר מלאת היא, ולא אלימא למיסתר, או לא. ויש לומר גם כן טעם הסברא דבתר ידיעה אזלינן, מפאת דהידיעה יש לה שייכות ביותר ופועלת ביותר בטומאה, דבסתור ובהעלם ידיעה הרי אין טומאה וכנ"ל. ויש לדבר זה עוד דוכתין סגיאין דאין עניין טומאה בנעלם, והארכתו כבר בזה גם במקום אחר.

שייכות אשה שדה ובית שהם נוקבין של האדם

בספר יד אליהו להגר"א ז"ל ברכות (ו: ביאורי אגדות אות כ ד"ה א"ו) כתב, אהא דכל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו (ברכות שם), וז"ל: ענין הקביעות מקום, כי יש לאדם שתי נשים, האשה, והבית - שהוא מקום, כי האדם והאשה הם דכורא, ועיקר הנוקבא הוא המקום, וכן הארץ, כי על כן נקראת 'אדמה' שהיא נוקבא, על משקל 'הַקְּמָה' מן חכם (כך צריך לומר. ומה שכתוב בנדפס תיבת 'חכמה' תחת תיבת 'חכם' הוא טעות דמוכח) כו', עכ"ל ז"ל. הנה כתב ז"ל, כי 'אדם'

א) **בית האוצר** מערכת א כלל ג ד"ה וסברת, הביא רבינו בזה: "בספר **תניבות עולם** להמהר"ל ז"ל (נתיב העבודה פרק טו ד"ה ובפרק), וז"ל: אבל ביאור דבר זה, כי מה שביט הסתרים אינו מטמא, הוא דבר חכמה, כי אין הטומאה שולטת רק בחוץ - לא בנסתר, ובנסתר הכל טהרה, אבל בחוץ - שם הטומאה, כאשר ידוע לנבונים, עכ"ל ז"ל."

ב) ראה **בית האוצר** שם; **גבורות שמונים** אות כו ד"ה ע"ל.

ג) ראה **מבוא ספרי דבי רב** לספר **אוצרות יוסף - דרשות**, עמוד 28-29 ובהערה לג-לד, שהרחבנו בדרכו

הייחודית של רבינו, ובמקורות לך.
ד) המשך לשונו: 'וכן הוא גם כן כוונת הבראשית רבה (כב, ז), על הכתוב הנ"ל 'ויהי בהיותם בשדה', עיין שם דאמר, זו חוה כו', זו תאומה כו', היינו דררשי 'בשדה' אשה שנמשלה כשדה. ועיין עוד בראשית רבה (ס, ז), על הכתוב (בראשית כו) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה', עיין שם בפירוש רש"י (ד"ה הפקוד), ועיין ילקוט ירמיה (רמז שלג ד"ה ודיה), ותוספות כתובות (ב ד"ה מציא). ובש"ס בבא בתרא (טז), בא על נערה מאורסה, כתיב הכא (בראשית כה, ט) 'ויבוא עשו מן השדה', וכתוב התם (דברים כב, כז) כי בשדה מצאה."

הוא דבר ד'אדמה', כי יש אל האדמה ייחוס לעומת האדם - כייחוס הנקיבה אל הזכר.

וכמה דברים מצינו מתייחסים ייחוס זכר ונקיבה, כמו החומר והצורה, שכינו הפילוסופים הראשונים עוד את החומר בשם נקיבה, ואת הצורה בשם זכר, כמבואר **במורה** (ח"א פרק יז). וכן כל משפיע ומקבל יכונה בזכר ונקיבה וכדוע (עין זוה"ק שמות ד: תיקון"ז תיקון נה ט). ומצינו גם בכלים ענין זכרות ונקבות, עיין סוכה (יב), סיככה בחצין זכרים - כשירה, בנקיבות - פסולה כו', עיין שם.

ועל כן כתב הגר"א ז"ל גם כן כזה, כי האדמה והמקום של האדם - שהם המקבלים את האדם והנושאים אותו - הם נוקבין דיליה, ועל שם זה נקראת 'אדמה', על משקל 'חכמה' - מן 'חכם', דכמו דמן 'חכם' זכר יאמר על הנקיבה 'חכמה', כן מן 'אדם' זכר יהי' שם הנוקבא דידיה 'אדמה', וכדוע דהה"א לבסוף הוא סימן הנקיבה (עין רש"י מנחות לו. ד"ה מידכה; כלי יקר פרשת לך לך יז, טו).

והנה, אם כי מובן וודאי כי דברי הגר"א ז"ל - להם מכוון ושורש בחכמת האמת, אולם עם כל זה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וגם שטחיות הדברים אמיתית, ולכן אנחנו פה נקח הדברים כפי שטחיותן, ונביא להם ראיות מדברי חכמינו ז"ל - כדרכנו בעזרת השם יתברך.

עיין סוטה (ב), ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלונית לפלוני כו'. וצריך להבין, מדוע מכוין רק על אלו ג' דברים. ולהנ"ל הנה שלשה הדברים האלה עניינם אחד, כי הבית והשדה הם גם כן נוקבין, וכלשון הגר"א ז"ל 'כי יש לאדם שתי נשים האשה והבית' כו', וכן השדה היא גם כן נוקבא, דאדמה היא נוקבא דאדם וכנ"ל, ומפאת זה כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם וכנ"ל.

ועיין עוד גיטין (נב), מְיַמֵּי לא קראתי לאשתי 'אשתי' אלא לאשתי 'בית' כו'. וכן הוא ביומא (ג), ובכמה דוכתי (עין מגילה יג, מועד קטן ז), 'ביתו' (ויקרא טז, ו) - זו אשתו. ועיין **פרקי דרבי אליעזר** (פרק כא), נכנסה קנאה ושנאה גדולה בלבו של קין, על שנרצית מנחתו של הבל, ולא עוד אלא שהיתה תאומתו יפה בנשים, אמר, אני אהרוג את הבל אחי ואקח את אשתו, שנאמר (בראשית ד, ה) 'ויהי בהיותם בשדה' - זו אשה שנמשלה לשדה כו'. ומבואר איפוא דאשה מכונה 'בית' ו'שדה'.

ונראה, דזה גם כן מפאת היות הבית והשדה גם הם נוקבין דאדם וכנ"ל, ועל כן גם האשה - שהיא הנוקבא ממש - נמשלת בבית ושדה. והרי זה כהך דסוטה (ב) דמיייתנא לעיל, דאמר, ארבעים יום כו' בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלונית לפלוני. הרי דחשב דייקא אלו השלשה דברים - אשה בית ושדה, וזה מורה על היות להם ייחוס אחד. וזהו כהך דמיייתנא, דאשה עצמה נמשלת בבית ושדה, וכל זה מטעם הנ"ל, דבית ושדה גם הם לנוקבין דאדם יושבו, וכאמור.

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com